

Bewegen door gekleurd geluid

Het Van Doesburg-Rinsemahuis in Drachten herbergt de komende maanden een 'klanksculptuur' van componist Rozalie Hirs en architect Machiel Spaan. Geïnspireerd op de kleuren die Theo van Doesburg graag gebruikte.

JACOB HAAGSMA

Er staan amper meubels in het Van Doesburg-Rinsemahuis. Alleen vier luidsprekers, wit, op wisselende hoogtes: twee in de voorkamer, twee achterin. Uit die luidsprekers stromen, op gezette tijden tenminste, klanken die rechtstreeks verband houden met de kleurstelling hier: de primaire kleuren rood, blauw en geel, en nog grijs en wit ook. Zo keek Theo van Doesburg (1883-1931) naar de wereld, de oprichter van kunststroming De Stijl en ontwerper van het kleurenplan van deze woningen die samen de Drachtster Papegaaienvoer vormden, naar de wereld.

Ijle, elektronische klanken zijn het, niet opdringerig maar ook weer niet puur decoratief. Ze glijden van de ene noot naar de andere, of wisselen subtiel van klankkleur. Ik loop wat rond in de kamers, van de ene speaker naar de andere, en vraag me af of bepaalde klanken misschien bij bepaalde kleuren horen.

Maar na een minuutje of vijf gebeurt het. Ik vraag me helemaal niet zo veel meer af. Van die over elkaar schuivende, beetje schrille en soms intrigerend pulserende geluidslagen raak ik in een lichtelijk medita-

Rozalie Hirs en Machiel Spaan. FOTO JEAN-MICHEL BALE

tieve staat en ik laat die bonte kleuren van Van Doesburg op me inwerken. Ik zou hier best kunnen wonen, mijmer ik, en die muziek wil ik wel mee naar huis nemen.

Architect Machiel Spaan en componist annex dichter Rozalie Hirs woonden vier maanden lang in een ander Van Doesburg-huis: diens vroegere woonhuis in Meudon, bij Parijs, tegenwoordig eigendom van de Nederlandse staat. Daar werkten ze aan deze 'klankinstallatie', met de titel *Ways Of Space*. Daarbij sturen de kleuren min of meer de frequenties van de klank aan.

Spaan, die de kleuren analyseerde, ontdekte dat er meer is dan het Rood, Geel en Blauw waar Van Does-

burg (en de door hem opgerichte kunststroming De Stijl) om bekend staat. „Er zijn heel veel kleuren rood, geel en blauw, het is veel genuanceerder dan je denkt.”

En grijs. „In vertrekken waar niet veel zonlicht kwam, mengde Van Doesburg wat oker door het grijs, zodat het een beetje gelig werd. Om dat gebrek aan zonlicht te compenseren. Scheen de zon wel, dan mengde hij dat grijs met wat Pruisisch. En zo behandelde hij die andere kleuren ook.”

Hoe maak je daar dan muziek van, of zullen we zeggen: geluidskunst? Dan moeten we bedenken dat geluiden een bepaalde frequentie hebben en licht, kleuren, net zo goed – maar

in een heel ander frequentiegebied. Hirs 'transponeerde' de frequenties van die kleuren naar een hoorbaar gebied. Blauw heeft de hoogste frequentie, rood de laagste. Maar het is dus niet zo dat we die kleuren er bij gaan zien. Hirs: „Ik heb er harmonieën van gemaakt, die verglijden in de tijd. Je krijgt glissandi, glijdende tonen naar beneden en naar boven.” Ze gebruikte er sinustonen voor, en een techniek die 'additieve synthese' heet. „Ik ben opgeleid als scheikundige, en nu doe ik alsnog aan synthese. Met geluid.”

Daarnaast is er een soort puls aan het werk, door het gebruik van een techniek die *binaural beating* heet. „Als er een heel klein verschil in

'Het is altijd goed om je te laten inspireren door andere disciplines'

toonhoogte of timing is tussen de tonen van de verschillende luidsprekers, krijg je een illusie van een puls.” Het is nadrukkelijk de bedoeling dat je tussen de speakers door beweegt. „Als je je hoofd draait, verandert het geluidsbeeld al.”

Dat geeft dit geluidskunstwerk een hoogst ruimtelijke dimensie. Hirs: „Het wordt een soort architectuur. Dat geluid is ook helemaal niet nadrukkelijk aanwezig. Het kan wel heel intens zijn, erg op je gemoed werken. Het maakt als het ware je oren schoon. Daarna hoor je dagelijkse geluiden ook heel anders. Zo vergaat het mezelf tenminste.”

Wat de bezoekende luisteraar daarmee moet, is aan hem of haar. „Het gaat ook om je eigen associaties en ervaringen”, zegt Spaan. „Het drukt niet één specifieke emotie uit. Er was iemand die er een orgel in hoorde, en zich in de kerk waande. Een ander wilde het wel opzetten voor het slapen gaan. Allemaal goed.” Het project is ook bedoeld als 'ruimtelijke ervaring', om de plattegrond als het ware open te breken, zegt Spaan – met je associaties.

Dit was het derde samenwerkingsproject van Hirs en Spaan, die enkele jaren geleden een project op Oerol deed in het kader van Sense Of Place. Architectuur en muziek (of klank): het heeft meer met elkaar te maken dan je zou denken. Iannis Xenakis (1922-2001) was spraakmakend in beide disciplines, en toeval of niet, Hirs heeft zich ook laten inspireren door diens gebruik van glissandi.

Spaan steekt van zulke projecten nog wat op voor zijn architectenpraktijk ook. „Het is altijd goed om je te laten inspireren door andere disciplines. Dat kun je wel van Van Doesburg leren. En verder doe ik met mijn studenten onderzoek naar geluid in de architectuur. Een houten trap in een oud huis, dat heeft een bepaald geluid. In de wereld van nu bouwen we veel met beton, dat zijn allemaal dooie ruimtes qua geluid. Daar mag best meer aandacht voor zijn.”

Tot en met 30 maart iedere vrijdag tot en met zondag om 15 en 16 uur in het Van Doesburg-Rinsemahuis, Torenstraat 3, Drachten.